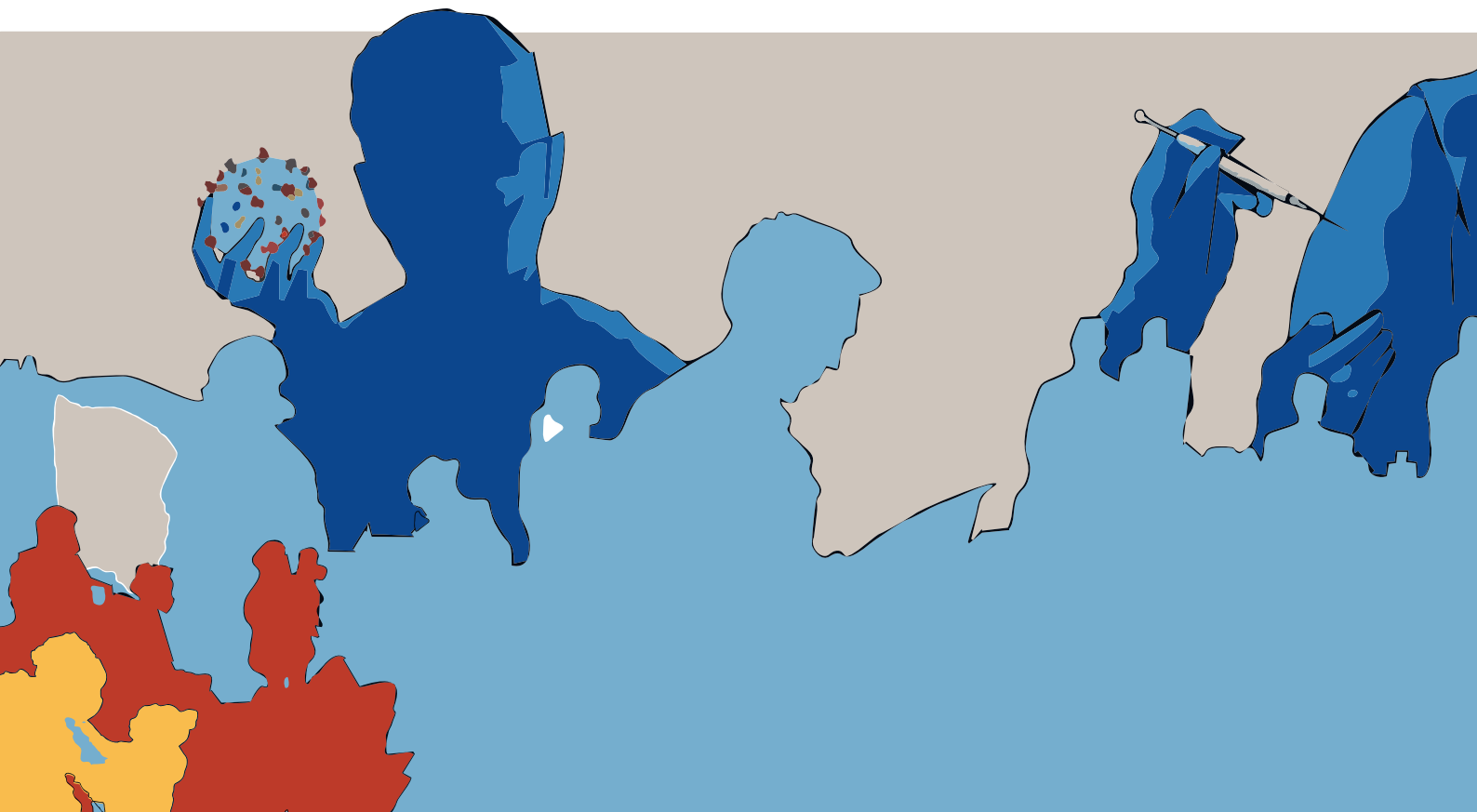

ROMACTED

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

Raport vash evaluipe e vaksinipaske nivelesko
mamuy COVID-19 mashkar o komunitetya roma, ashkalie
thay egipqanya: akcesi, informacia thay hezitipe thay bariere

Co-Funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-Funded and implemented
by the Council of Europe

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

Raport vash evaluipe
e vaksinipaske nivelesko mamuy COVID-19 mashkar o komunitetya roma,
ashkalie thay egipqanya: akcesi, informacia thay hezitipe thay bariere

Programi ROMACTED
Promovipe e shukar raipasko thay romengo zoralipe
ko lokaluno niveli

Som Programi e Evropaka Uniako thay Evropake Koncilesko

Autorya:

Jehona Xhaferi thay Kushtrim Tolaj

Revizia:

Sakibe Jashari

Lejla Hadzimesic

Victoria Hopson

Akava dokumenti kerdilo kotar o finansiaruno
azhutipe e Evropaka Uniako thay Evropake Konsilesko.

O pratsava kola sikavdile akate pe niyekh drom
nashti konsideringyona kay reprezentinena o
ofisialuno pratsav e Evropaka Uniako thay
Evropake Konsilesko.

O sah interesime riga vash reproduktipe ose
translacia e sah ose yekhe dokumenteske
kotoresko si inkuraime te keren akava prekal o
mayanglo autorizipe e programesko ROMACTED
(romacted@coe.int).

Angluni qham: Dashnim Berisha
Layout: One Production

Publikimo kotar o Programi ROMACTED
F-67075 Strasbourg Cedex

www.coe.int
www.ec.europa.eu

© ROMACTED Programi, Marti 2022

Ekzekutivuno rezime

Akava raporti vash o evaluipe e vaksinipaske nivelesko mamuy COVID-19 mashkar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya: akcesi, informacia, hezitipe thay bariere realizisalo ano kuadri e programesko ROMACTED II ani Kosova.*¹. Programi ROMACTED shrdingya te implementingyol ko bersh 2017 sar yekh regionaluno intervenipe kova sile res te promovinel shukar raibe thay romengo zoralipe ko lokaluno niveli.

Faza II e Programesko ROMACTED ka sikavel o konsekvence kola avna kotar e kriza e COVID-19 sar yekh regionaluni komponenta. Programeski natura sit e zorakerel e komuniteten thay e komunen vash te laqharen o raibe thay o kualiteti e respodinyengo e lokalune autorengo direkt o mangipya e romane komunitetengo. Uqo vulnerabilipasko niveli pe kova jivdinena o romane komunitetya, kotar o seriozuno rizikipe e publikune sastipasko, sar odova kerdo kotar COVID-19, ko ambienteske rizikya (kimikuno toksikipe thay phudesko toksikipe, thy) thay ko negativune konsekvence e naturalune pharipyengo (popllave, shukipe, zerzele, ekstremune temperature, thy .), rodla senzitivune mehanizmengo evolviripe, kotorleipasko thay bazirimo ano komuniteti vash rizikesko reduktipe kotar o bilaqipya (RRB).

Bazikuno obserbipe e situaciako e komunitetengo toma, ashkalie thay egipqanya ano partneripasko komune e programesko ROMACTED ani Kosova² sikavla kay, ano tentipe vash te aqhavygol e pandemia thay te siguringyol kay o may vulnerabilune famile andar o romane komunitetya kola benefitinena kota ro program ROMACTED ten a mekhlon pale ano respodipe vash o COVID-19, ROMACTED ani Kosova koordiningya o tentipya e lokalune autoritena, akciake grupenca e komunitetesko thay mashkartuemutne organizacia. O general evaluipe ano tereni sikavgya kay e situacia ko mahale e romengo, ashkaliengo thay egipqanyengo qhivla e komuniteten ano mayuqo reziko kotar o infektipe e COVID-19 sar o sebepi e jivdipaske kondiciengo thay olenga ekonomikuna situaciako. Pe yaver drom, yekh strukturaluni lugi diskriminacia direkt o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya kontribuingya pe mapakyavipe direkt o sastipaske institucie. Odoleske o mangipe vash te dikhlol yekh yaver akcesi vash o astaripe e maytikne komunitetengo si yetikuno, maybut ko ayeka periodya sar si e actual pandemia COVID-19.

Pe shrd e pandemiako COVID-19 ani Kosova, general qhelalo perceptipe ko mashkar e general populaciako vash o komunitetya, roma, ashkalie thay egipqanya ini palo COVID-19 sine kay akala komunitetya na sinelen shaibe te infektingyon. O supozipe phanglo akale qhelalehalovipea sine kay, sar o sebepi e olenge jivdipaske kondiciengo thay higienako, on sine immune direkt e infekcia kotar ayeka yekh virusi.

Ko bersha 2019-2020, ROMACTED inicingya akcie ani sakoya partneripaski komuna definipea o general phikodeipe dendi kotar odoya ekzakt komuna thay yaver organizacie (themutne ose mashkarthemutne) thay, baziripea pe mangipya, phikoingya e komuniteten roma, ashkalie thay egipqanya e bajakenca vash tiknaripe e negatiuna influencako kotar e pandemia.

Akava evaluipasko raporti sikavla o informacie kotar relevant intereseske riga kotar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya phanglo e vaksinipaska skala, sherune p[haripyenca vash akcesi, informacia thay hezitipe thay bariere. O arakhipya sikavena kay o vaksinipasko niveli mashkar o

¹ Akava definipe si bizo anglokrisipe vash o pratsava vash o statusi thay si pe pashipe e Rezolucia 1244/1999 thay e gndipea e MHK-esko vash Kosovaki Biumpulavdipaski Deklaracia.

² <https://rm.coe.int/baseline-overview-eng/native/1680a1c9d0>

komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya bayrilo ko anglonilay e bershesko 2021 sar rezulattie yekhe maybare gendosko e infektime manushengo ano komuniteti e virusea COVID-19 thay bayripe e meripaska skalako. Pe ayni vaht sikavla kay o procenti e vaksinime komuntetengo roma, ashkalie thay egipqanya bayrilo numay palo general buti e volonteresko kola kerde buti direktipea akale komunitetenca vash te sigurinen e infoamcia thay mayshukar akcesi prekal o kolektivuno registripe ko vaksinipaske centre thay mobiluno vaksinipe.

O raporti dela rekomandipe vash yekh maysghukar akcesi baziropes pe mangipya, sar vi rekomandipya kotar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya kola shay te vastingyon kotar Sastipaski Ministria, lokalune sastipaske institucie, vaksinipaske centre, thy., phanglo e mayshukar sastipaske servisengo deipe thay pe tentative kay te bayrol o gendo e vaksinipasko mashkar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya. Odoelske, ko endemikune ose pandemikune situacie, sastipaske institucie musay te theren pe dikhipes o akcesi e manushikane hakayengo sar yekhipes thay ovipes yekhuno e komunitetenca roma, ashkalie thay egipqanya. Angluni dela savorenge som shrdipaski lenya vash yekh puqipe, ji kay e duyto siguringyola kay te sigurinel savorenge, maybut odola kola si may hari avantazhime, yekh bari shaipyengi thay benefitengi gama vash te oven gatisarde vash yekh shrdipaski lenya.

O kedime informacie prekal akava evaluipes sugerinena kay o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya silen mangipes vash yekh specifikuno pratsav pe treteripes e vaksinipasko; Manglona pasharde akcie thay kampanye thay bazirime pe komunitetya e kotorleipes e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya; informacia kotar o saslarne thay yaver sastipaske profesionistya musay te ulavgyon prekal komunitetesko kedipe thay ose radio ose televiziake programya; Yekhvahtune mobilune vaksinipaske thana musay te kreiringyon ko mahale e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya, ini ko odola mahale kote si sastipasko dikhipes, odola musay te aktivizingyon vash te den akcesi thay informacia phanglo e vaksinipes; politikune partiengo kotorleipes musay te aqhavgyol kotar o procesi e komuniteteske vaksinipasko, soske minimizinel sastipaske instituciengi buti thay dela yekh politikuni konotacia odoleske so si pe fakti humanitaruno puqipe.

Andripaski tabela

1. Introdukcia	5
1.1. Metodologia	6
2. Historia e relevant institucionalne politikengo thay yaver iniciativengo phanglo e komunitetenga roma, ashkalie egipqanya pe akses, informacie thay stimulipe vash vaksinipe mamuy COVID-19	8
2.1 Raipaske Institucie	8
2.2 Yaver organizacie	9
2.2.1 UNICEF	9
2.2.2 Politikune partie	10
3. Historia e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya phanglo akses, informacia, hezitipe thay o bariere e vaksinipasko mamuy COVID-19	11
3.1. Akses pe informacia thay hezitipe	11
3.2 Akses pe vaksinipe	12
3.3 Bariere	12
4. 0 arakhipya	13
4.1 0 arakhipya kotar individualune interviste	13
4.2 0 arakhipya kotar fokus grupe	16
4.3 Sherune thavda ani sakoya komuna	17
4.3.1 Ferizaj/Uroševac	17
4.3.2 Fushe Kosove/Kosovo Polje	17
4.3.3 Gjakovë/Đakovica	17
4.3.4 Gracanicë/Gračanica	18
4.3.5 Istog/Istok	18
4.3.6 Kamenicë/Kamenica	18
4.3.7 Lipjan/Lipljan	19
4.3.8 Mitrovicë/Mitrovica South	19
4.3.9 Obiliq/Obilić	19
4.3.10 Prizren	20
5. Konkluzie thay rekomandipya	21
5.1 Konkluzie	21
5.2 Rekomandipya	21
Aneksya	23
Aneksi 1 – Interviste e jenenca e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya	23
Aneksi 2 - Fokus grupe e jenenca e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya	23
Aneksi 3 – 0 komune kola lele kotor pe evaluipe	23
Aneksi 4 - Anketa vash individiulaune interviste	24

Akronimya

BSFK	Balkan Sunflowers Kosova
BCS	Bethany Christian Services
AGK	Akciaki Grupa ano Komuniteti
KKK	Konsultativuno Koncili vash Komunitetya
KME	Komunitetenge Mangipyengo Evalipe
YKAK	Yaveruno sheruno e komunalune asamblengo vash komunitetya
DSSS	Departamenti vash Sastipe thay Socialuno Shukaripe
KTK	Komunako Talosheruno vash Komunitetya
IBG	Institucionaluni Butikeripaski Grupa
LA	Lokalune autoritetya
LAP	Lokaluno Akciako Plani
KAK	Komunako Akciako Komiteti
KKK	Komunako Komiteti vash Komuntietya
MKI	Ministria vash Komuntietya thay Iranipe
MEST	Ministria vash Edukipe, Skencia thay Tehnologia
SM	Sastipaski Ministria
AGBI	Anketa e gruengo e butrigune indikatorenca
MALR	Ministria Administraciako e Lokalune Raipasko
MBSS	Ministria vash Buti thay Socialuno Shukaripe
KEKM	Kapacitetengo Evaluipe thay Komunake Mangipyengo
KOKI	Komunako Ofisi vash Komunitetya thay Iranipe
OKP	Ofisi vash Komuniteteske Puqipya
OMK	OSCE-ski Misia ani Kosova
SHO	Shernueministresko Ofisi
YNPE	Yekhune Naciengo Programi vash Evolviripe
YNFQ	Yekhune Naciengo Fondi vash Qhavore

1. Introdokcia

Akava evaluipasko raporti e vaksinipaske nivelesko mamuy COVID-19 mashkar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya³ autorizisalo ano kuadri e Som Programesko e Evropaka Uniako thay Evropake Konsilesko ROMACTED II ani Kosova, resipea kay te identifikinyon o sherune pharipya ano akcesi, informacia, hezitipe, thay bariere pe vaksinipe mamuy COVID-19 ano komunitetya roma, a shkalie thay egipqanya kola jivdinena ko 10 benefitipaske komune e programesko ROMACTED II. Pe uy drom, evaluipasko raporti siel res te vazdel o godinipe e lokalune thay centralune instituciengo gojaveripe vash kreiripe e akciake planengo pe baza ano komunitetya kola kontribuinena pe bayripe e vaksinipaske nivelesko ko vulnerabilune grupe.

Lugi strukturaluni diskriminacia kontribuinyo pe nashalipe e pakyavipasko ko publikune sastipaske institucie mashkar etnikune grupe⁴. Socialuno nayekhipe kolenca o maytikne etnikune grupe jivdinde vash yekh vahti, amalisale pe akcesi thay pe akcetipe e vaksinipasko. Bershenca, o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya jivdinde ano amalipaske margine e yekhe uqe analfabateska skala mashkar o phure thay terne, uqi bibutuikeripaski skala, phari ekonomikunni situacia, nanipe e avipyengo thay barvalipasko, nanipe e transportesko thay na shukar jivdipaske kondicie ano mahale. Sar si pe Centro vash Nasvalipyengo Kontrolipe (CNK) thay Godideipasko Lil vash Evaluipe e Aqhavipasko⁵ vash vaksinako yekhipe COVID-19, akala faktorya kreirinena sfida vash akcesi thay akcetipe e vaksinako, shey kova but ver qalavla etnikune grupe. Sar rezutlati, on silen bare shaipya kay qaqipea te qalavgyon kotar o konsekvence e COVID-19, odoleske rodona specifikune bajakya vash te nakhaven o konsekvence kola avena olestar.

Ko duy nakhle bersha, e pandemia COVID-19 influingya ko buderi yetikune umala e amalipasko pe generali, thay ulavipea qalavgya e vulnerabilune grupen sar si o roma, ashkalie thay egipqanya, kola sherunipea umlavgyona pe na formaluni buti e bunishtenge kedipasko. Nanipe e adekvatune elektronikune sheyengo kergya pandar may pharo e qhavorengi e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya kay te luyaren olengo skolupe prekal elektronikuno siklipe. Butikeripaske shaipya ko romane, ashkalyune thay egipqanyune familie ule pandar may harne, ini mashkar odola kola kerna buti pe bunishetengo kedipe. Avipyengo nanipe kergya pandar may pharo akale familiengo siguripe e elementarune habaske sheyenca sar si varo, thay higienake sheya, sar maske thay dezinfektanti. Leipe ape dikhipe akala ekstra pharipya kolenca arakhlepe o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya ko duy palune bersha, o vazdipaske bajaklaja kotar COVID-19 manglape sine te revidingyon thay te pashargyon pe pashipe e truyalipyenca thay jenenge kotorleipea ko lokaluno thay centraluno niveli. O raporti vash evaluipe e vaksinipaske nivelesko mamuy COVID-19 sikavla o mangipe vash pakyavipe ko sastipaske institucie. Misal, ano situacie kana o sastipaske profesionistya, institucie, komuniteteske volonterya thay komuniteteske phiravne sine may pashe komuniteteske, maybut pe gataripe e planengo pe baza ano komuniteti adikeripe e informipaske sesiengo e komunitetesko, hezitipe bariere thay akcesi pe vaksinipe mamuy COVID-19 kovlile prekal targetimi grupa e manushengi kotar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya.

³ Ko akava evaluipasko raporti, o termi Rom vastingyola sar ombrelaki termi vash te dikhlarel e komuniteten roma, ashkalie thay egipqanya, numay te sine kay phengyola yaverë.

⁴<https://www.covidcollaborative.us/content/vaccine-treatments/coronavirus-vaccine-hesitancy-in-black-and-latinx-communities>

⁵[guide-awardees-community-driven-strategies.pdf](#)

1.1. Metodologia

Evaluipaski metodologia kedipe e primarune thay sekondarune informaciengo kedipe, resipea kay te lel on informacie kola si mangle vash o informipe, akcesi, hezitipe thay bariere e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya phanglo e vaksinipea mamuy COVID-19. Mayangle kerdilo yekh rodlaripe ani mez vash o general akcesi vash o vaksinipe mamuy COVID-19, informacie, akcesi, hezitipe phiravdo kotar princialialune informacie, dikhlaripea individualune informacie⁶ e relevantune interesesse rigenca thay 10 fokus grupenca e total 276 jenenca kotar o komunitetia roma, ashkalie thay egipqanya ko desh komune⁷. O evaluipe kerdilo ano komune kola si kotor e Programesko ROMACTED II.⁸ Anketipaske manushengo alosaripe kerdilo som e facilitatorenca e programesko ROMACTED. Anketipake manusha alosardile prekal o modeli e bi jnde alsoaripasko, thay o kriteri vash alosaripe dikhlargya demografikuno reprezentipe, sar vi akcesi pe manushkane hakaya, siguripea kay sah o shayutne grupe andar o komuniteti te dikhkargyon ano evaluipe, ulavde fokusea pe yeri, limitimo shaibe, thay bershengo reprezentipe .

O gendo e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya alosarde, sar si pe Statistikengo Agencia e Kosovaki, alosardili sar baza vash finalizipe e anketime manushenge gendosko.

Komuna	Rom	Ashkalia	Egipqani	Total	Planirime respondentya	Aktualune respondentya
Ferizaj/Uroševac	204	3629	24	3857	40	24
Fushë Kosovë/ Kosovo Polje	436	3230	282	3048	40	41
Gjakovë / Đakovica	738	613	5117	6468	50	51
Graçanicë/ Gračanica	745	104	3	852	15	20
Istog/Istok	39	111	1544	1694	10	10
Kamenicë / Kamenica	240	0	0	240	10	11
Lipjan / Lipljan	342	1812	4	2158	25	27
Ratyoriguni Mitrovica	528	647	6	1181	20	42
Obiliq/Obilić	661	578	27	1266	20	20
Prizren	2899	1350	168	4417	40	30
TOTALI					270	276

Sheruno informaciengo kedipasko shey pe faza e kedipasko e sherune informaciengo sine yekh kvash strukturimi anketa, kreirimi vash te lel informacie sar kualitativune ayeka vi kuantitativune.⁹

⁶ Pherdi intervistime manushengi lista shay arakhlola sar aneksi e akale raportesko

⁷ Pherdi focus grupengi lista shay te arakhlol sar aneksi e akale raportesko

⁸ Pherdi komunengi lista shay arakhlola sar aneksi e akale raportesko

⁹ O shey vash informaciengo kedipe arakhlola sar aneksi e akale Raportesko

Informaciengo kedipe luvgyardilo kotar hramipe thay olaki pherdi analiza resipea kay te qhivgyon modelya ano akcesi, informacia, hezitipe thay o pharipya e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya phanglo e vaksinipea mamuy COVID-19. Baziripea pe analiza, ikaldile yekh gendo e konkluziengo, kola ingarde pe yekh lista e konkretune rekomandipyengo sar akala arakhipya shay te kontribuinen pe informipe e politikake kerutnengo ko lokaluno thay centraluno niveli sar shay te den mayshukar servisya thay specifikune akcie vash aktualuni pandemia thay avutni vis-à-vis e vulnerabilune grupengo sar o roma, ashkalie thay egipqanya .

2. Historia e relevant institucionalune politikengo thay yaver iniciativengo phanglo o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya ano akcesi, informacia thay stimulacia vash vaksinipe mamuy COVID-19

2.1 Raipaske Institucie

Sar kana hramisale anglune sure e inffektipasko ano marti e bersheshko 2020, kosovako amalipe qalavdilo kotar e pandemia COVID-19 ko buderi nivelya. Buderu bajakya kerdile vash te aqhavygol o virusi, dikhlaripea sahnacionalune blockade thay skolengo phanipe. Ko bersh 2020 UNICEF ani Kosova pe ledeipe e Nacionalune Institutea e Publikune Sastipasko lansirinde yekh anketa U-Raport vash o percepcie vash o vaksinipe thay akceptipe e vaksinako COVID-19.¹⁰ Kotar 1 454 anketime, 43% konsiderinde kay o vaksine si sigurune pe generali, ji kay 66% deklarinde kay shunde negativune informacie vash o vaksine. Pashe kvash e anketime manushengo (54%) deklarinde kay lele informacia vash vaksine prekal interneti (socialune medie, rodipe ano google, blogya thy), ji kay yaver mahatne resursya e informipaske kola identifikisale si televizia thay radio. Phanglo e vaksinake akceptipea, 40% e anketime manushengo phende kay shay lena sine e vaksina mamuy COVID-19 te sine kay ekzistinla, e 25% kola deklarinde kay na lena sine e vaksina, ji kay 35% sine bizo decisia. Phanglo e refuzipaske sebepyenca, odola kola maybtu leopardile sine nanipe e informaciako vash o vaksine thay e dar vash siguripe.¹¹ Vash maybut, akava evaluipe sikavgya kay o socialune medie thay e televizia pe ayni vaht vastingyona buhlpea sar informaciako resursi vash o vaksine ani romani populacia. Pe som drom, siguripasko darakeripe thay informaciako nanipe leopardilo but ver sar hezitipe vash vaksinipe.

Ko februari e bersheshko 2021, Sastipaski Ministria (SM) miratingya Nacionaluni Plani vash Vaksinipe mamuy COVID-19¹² e definipaske obyektivea e fazengo thay prioritarune grupengo e populaciako vash vaksinipe e sastipaske sektoresko, o jene thay butikerne e social dikhipaske obyektengo, sah manusha pedral 80 bersh thay manusha e kronikune nasvalipea.

Pe olengi tentative vash te bayaren vaksinipaski skala, SM Akciako Plani vash Masivuno Vaksinipe e Dizunengo mamuy COVID-19 ano mayi e bersheshko 2021.¹³ Ko mashkar e mahatne akciengo kola hramisale ko Akcialo Plani sine zorakeripe e manushikane kapacitetengo ano maripe mamuy COVID-19 prekal vaksinipe, vazdipe e vaksinipaske centrenge thay siguripe e garavipaske sheyengo, sar vi kreiripe yekha online platformako vash registripe thay vaksinipe. Desar akalestar, Akciako Plani, dikhlarla yekh rigorozuni informipaski kampanya vash te informinel e dizunen ani sah Kosova vash vaksinipaske benefitya. Ledeipasko laqharipe thay institucionaluni koordinacia sine yekh sheruno umal kole dikhlargya Akciako Plani.

Pe olake tentative vash te bayarel maybut vaksinime manushengo gendo, SM paluno vahti shrdingya yekh komunikipaski kampanya pe ledeipe e UNICEF-ea, Lumiaka Organizacia vash Sastipe ofisi ani Kosova, Proyeki vash Kvalitativuno Akcesipasko Sastipasko Dikhipe (KASD) finansirimo kotar Zvicrako Evolviripasko thay Ledeipasko Ofisi (SDC), Lolo trush, thay. Desar e general populaciako, yekh bayripe e vaksinipasko targetisalo sherunipea ko mashkar o komunitetya roma,

¹⁰ UNICEF, U-Report, Percepcie pe Vaksinacia, Januari 2021, shayutno ko:

<https://www.unicef.org/kosovoprogramme/media/1971/file/U-Report%20Vaccine%20Acceptance.pdf>

¹¹ Id. Page 4

¹² <https://msh.rks-gov.net/wp-content/uploads/2021/02/Plani-Shteteror-i-Vaksinimit-kunder-Covid-19.pdf>

¹³ <https://msh.rks-gov.net/wp-content/uploads/2021/05/Plani-i-veprimit-per-vaksinimin-e-qytetareve-ne-mase-me-vaksinin-kunder-COVID-19.pdf>

ashkalie thay egipqanya, kote organizaisale informipaske kampanye vudar pe vudar. Akava kergya o UNICEF pe ledeipe e Institutea vash Publikuno Sastipe thay komuniteteske lokalune BRO. K mashkar e yaver akivitengo, volonterenge dendile treningya sar te informinen komunitetenge jenen vash vaksinipaske benefitya. Deser akalestar, komuniteteske liderya angazhisale pe resipe e akale resipesko. Paluno vaht, informaciako eldeipe kerdilo prekal verver komunikipaske drama sar si publikuni teelvizia, socialune medie, dikhlaripea Facebook thay Twitter, sar vi social qhamya e partnerune organizaciengo sar UNICEF dhe PKShSQ.

2.2 Yaver organizacie

2.2.1 UNICEF (YNFQ)

YNFQ, ovipea yekh kotar sherune akterya ani vaksinipaski kampanya, buhlarde olengo proyekti vash imunizipe direkt vaksinipe e komunitetngo roma, ashkalie thay egipqanya mamuy o virusi COVID-19. On alosarde Balkan Sunflowers Kosova thay Bethany Christian Service, BRO kolenca kerde buti pe proyekti e imunizipasko, vash te keren buti pe bayripe e gojaveripasko thay phikodeipasko. P proyekti luyargya ji ko novembri 2021 thay may dosna luyargya ji ko yuni 2022.

Balkan Sunflowers Kosova angazhisali te kerel buti 13 komunenca sar may tele: Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Lipjan/Lipljan, Obiliq/Obilić, Shtime/Stimlje, Ferizaj/Uroševac, Prizren, Ratyoriguni Mitrovica, Podujevë/a, Pejë/Peć, Istog/Istok, Suharekë/a, Rahovec thay Klinë/Klina. O obyektivi sine resipe ko 10 000 manusha kota ro komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya prekal aktivitetiya vash janglaripasko vazdipe vash o mahatnipe e vaksinipasko mamuy COVID-19; direkt phikodeipe vash online registripe; thay ofertipea e vaksinipasko mamuy COVID-19 prekal mobilune ekipe e vaksinipasko (5 000 manusha kota ro komunitetya roma, ashkalie thay egipoqanya vaksinisale pe akava drom). Vash te keren akava, Balkan Sunflowers Kosova angazhingya 35 butiekrnen ano tereni kola sine trenirime vash vaksinipe mamuy COVID-19, komunikipaske janipe vaksinipe thay buti ano tereni, thay 65 liderya e komunitetngo kota ro komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya, kola lele akala treningya reste te ulaven informacie vash e kampanya vash vaksinipe mamuy COVID-19.

Bethany Christian Service angazhisali te kerel buti ani komuna Gjakova/Đakovica resipea kay te resel ji pe 2 500 manusha pedral 18 bersha kotar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya prekal janglaripaske aktivitetiya vash o mahatnipe e vaksinipasko mamuy COVID-19; direkt phikodeipe vash online registripe; thay ofertipe e vaksinipasko mamuy COVID-19 prekal mobilune ekipe e vaksinipasko (2 000 manusha pedral 18 bersha, kotar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya ani komuna Gjakovë/Đakovica vaksinisale prekal akala mobilune ekipe). 11 komuniteteske butikerne ano tereni trenirisale vash vaksinipe mamuy COVID-19, komunikipasko janipe vash vaksinipe vash buti ano tereni, thay 30 komuniteteske liderya ktoa ro komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya reste kay prekal o kedipe te vazden o janglaripe e vash vaksinipe mamuy COVID-19.

2.2.2 Politikune partie

Politikune partie ktoar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya pe ayni vaht sine aktivune pe phikodeipe e kampanyako e vaksinipasko. Ano Ferizaj/Uroševac yekh politikuni partia mobilizingya yekh sastipaski ekipa koya organizaingya yekh mobiluno centro e vaksinipasko vash yekh dive vash e sah mahala. Palo sah, ko focus grupe ano Ferizaj/Uroševac, o kotorleyutne rovdepe vash fizikuni distanca thay yvaer garavipaske bajakya kola na respektisale, so kreiringya maybaro riziko vash infektipe ko than. Pe ayni vaht yekhg politikuni partia ano Prizreno hravgya o ofisya e olaka seliako kote yekh mobiluni vaksinipaski ekipa dengya angluni vaksinipaski doza COVID-19, ji kay vash duyto doza o manusha manglape sine te nakhen ko vaksinipaske centre.

3. Sfondi e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya phanglo e akcesea, informacia, hezitipea thay bariere e vaksinako mamuy COVID-19

3.1. Akcesi pe informacia thay hezitipe

Primaruni faza e informaciengne kedipasko rezultingya pe dezinformacie phanglo o vaksine e COVID-19 kola phirena sine ko socialune medie kola sinelen yekh mahatni influenza ko komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya. Sherune informipaske kanalya kola resena sine ko komunitetya sine socialune medie, phiravde kotar e teelvizia. Mashkar komuniteteske jene, 30% e anketime manushengo phende kay lele verver thay konfuzine informacie. Yekh som deklaracia dende ini odola kola lele e vaksina, palo so olengi konfuzia thay e dar aqhile vash o negativune vaksinake efektya.

Vash maybut, o hezitipe vashe vaksina ano komunitetya avla sine kotar verver informipaske droma e qhelale informipasko phanglo e vaksinengne rigune efektenca, dikhlaripea akate e dar kay e vaksina shay andrinela yekh mikroqipi, so shay anela steriliteti (o sebepi e mayteluna skalako e vaksinioasko ko bershune grupe 20 -30 grupmosha) thy. Misal, sine sure kana o dadalarya elle e vaksina, numay aqhavde pere qhavoren bershendar 20-30 kay te keren akava. Ko disave komuniteteske mahale, may radikaluno qhelalo informipe phanglo e rigune efektenca sine kay o vaksinime manusha shay te meren shov masek ji duy bersh palo vaksinipe. Desar akalestar, disave jene e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya mayangle hezitinde te vaksininyon, numay palo so ulo yekh obligimo mangipe vash butikeripe ose kay te khuven ko publikune institucie (fakultetya, centre vash socialuno shukaripe, thy.), on decisinide te vaksininyon .

Akala arakhipya phikoinena o gndipe kay o akcesi pe informacia rezultingya te ovel yekh kotar o maymahatne faktoryavash leipe e decisiako vash vaksinipe. Shukaripaske, o kedime informacie prekal primarune metode sikavena kay 50% e anketime manushengo Mangena sine kay o saslarne thay yaver pakivutne profesionistya te den informacia phanglo e vaksinia ani mahala, ani televizia ose verver online platforme. Vash maybut, anekdotikune probe sugerinena kay kana on sinelen shaibe te diskutinen o procesi yekhe saslarnea, kova mothavgya vash e vaksina thay olake benefitya, sine yekh bayripe e pakyavipaskosar vash e vaksina ayeka in ivash o vaksinipe. Baziripea pe kualitativune informacie kola dendile ko vahti e diskutipasko ano komuniteti, shay te dikhyol kay vizitengo organizaibe kotar o saslarne ano mahale, kolektivune registripe thay informaciako deipe, but rekomandingyola kota ro anketime manusha, kola pakyana kay akale dromea vaksinipaske norme ano komuntieti bayrile ose kerdile pandar maybut. Misal, o anketime manusha kotar Gjakova/Đakovica phende ay buderune vizite e volnterengo kotar angazhimi BRO prekal UNICEF-eske proyektya kerde yaveripe thay rezultinde pe bayaripe e vaksinipaske procentesko. Prizren o si yekh yave rmisale akale suresko, pe yekh lokaluno radio programi kova dela shaibe e diskutipasko pe romani qhib e verver saaslarnenca misafirya, lokalune sevalutnenca, komuniteteske phiravnencia thy., kola dende informacie vash o virusi COVID-19, vaksina thay o mahatnipe. Palo sah, ini soske UNICEF-eske volonterya prekal lokalune BRO sine angazhime ini ani Fushë Kosovë/Kosovo Polje, o rezultati na sine som soske akaya komuna sinela maytikni vaksinipaski skala. O anketime manusha phende kay na sinelen but informacie thay kay darana sine vash o rigune efektya. Buderi olednar sugerinde te ovelolen saslarne vizite ano mahale thay kolektivuno registripe vash te nakhavgyol akaya situacia. ¹⁴.

¹⁴ Akava si anekdotikuno sikavipe lelo kotar focus grupe, na kedisale informacie vash o shayutno bayripe e vaksinipasko sar o sebepi e akale akciengo.

3.2 Akcesi pe vaksinipe

O kedime informacie prekal focus grupe sikavena kay sine phare vash o phure, sar vi vash manusha bizo umyalo telefoni thay bizo email adresa, te registringyon ani platforma e-kosova vash vaksina. Desar akalestar, pashe 50% e vaksinime anketime manushengo phende kay registrisale nays e ashutipasko kotar yaver kolektivipea, shay prekal mobilune ekipe, kedime liste ktoar yekh mahalako aktivisti, ose prekal mashkarkhuvipe e lokalune politkune partiengo e romengo, ashkaliyengo thay egipqanyengo. Akala informacie sikavena kay o akcesi pe registripe, thay sar rezultati akcesi pe vaksinipe, na sine pe manglo niveli sar o sebepi e limitime akcesesko pe registripe online.

Vash maybut, fizikuni distanca e komunitetengo ko vaksinipaske centre sikavla sine yekh yaver bariera pe akcesi pe vaksine, mayhari mashkar o manusha kola sinelen pharipe pe phiripe thay kola nashti uqherena sine poro transporti. Akava limiti kovlilo kotar mobilune ekipe ano mahale ose prekal sastipaske familiarune centre. Akava si relevant ini vash vaksinipaske centre ano komune sar Graqanica, Obiliq thay Ratyoriguni Mitrovica, kote familiake centre ofertine vaksine kotar e Srbia.

3.3 Bariere

O informacie kotar o anketime manusha sikavena kay o sherune bariere vash vaksinipe sine registripe ani platforma e-kosova thay ulmavipe ktoar o organizacie vash o puqipe e sastipaske dikhipasko. Ini soske na but anketime manusha leparde e platforma e-kosova sar bariera, pakyavgyola kay kvash e anketime manushengo leparde kay registrisale nays e lokalune organizacieko ko kolektivuno drom, prekal liste, ose nakhipe pe sastipasko centro (akala sine o sure kana o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya vaksinisale prekal srbyuno sastipasko sistemi).

Yaver bariera sine o umlaipe e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya ko mashkarthemutne thay thanutne organziacie phanglo e sastipaske dikhipea, sar si qhavorengo vaksinipe, sastipaske kontrole sar mamografia, thy. O fakti kay akala prpyektya si pandar pe lugyaripe, thay mangle, som e respodipea "niko na alo mande khere vash vaksinipe", sikavena kay o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya musay te treteringyon yaver resiepa kay te ofertingyol olenge som shaipya pe kreiripee yekhe shrdipaska lenyako koya shay te nakhavel o bariere. O interviste thay diskusie ko focus grupe sikavde kay o maybaro gendo e romane komunitetengo vaksinisale numay palo so kerdili yekh kampanya ko olenge mahale. Akala kampanye kerdilo ktoar o organizacie kola sherunipea kerena butie romane komunitetenca, aktivistya kola si liderya e romane komunitetesko ose politkune partie.

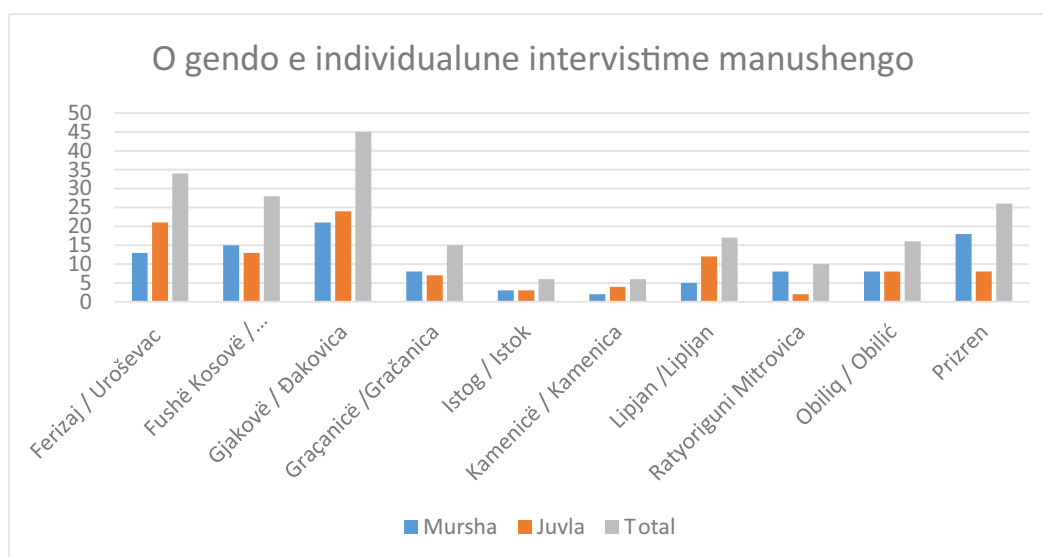
Vash maybut, UNICEF lugyargya poro proyekti e imunizipasko e vaksinengo mamuy COVID-19 ji ko novembri 2021, thay maydosna lugyardili ji ko yuni 2022 deipea ayeka shaipie vash o bivaksinime te len e vaksina.

4. Arakhipya

Akava evaluipe e vaksinipaske nivelesko mamuy COVID-19 ano komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya kerdilo sherunipea prekal kedipe e primarune informaciengo kova edikhlarla 276 jene e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya ko 10 komune kola benefitinena kotar o Programi RAMACTED II. Kotar 276 anketime, 203 intervistisale individualipea, ji kay 73 yaver prekal focus grupe. Telune arakhipya dendile sar vash o informacie kola kerdile prekal individualne interviste, ayeka ini o informacie kola lelile ani sakoya komuna.

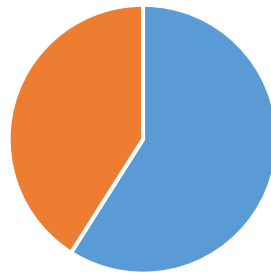
4.1 Arakhipya kotar individualne interviste

Kotar 203 jene e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya kola lele kotor pe akava evaluipe prekal individualne interviste, 101 sine murhsa, 102 sine juvla.

Vaksinipaski skala ko dikhlarde komunitetya sikavena kay 59% e anketime manushengo vaksinisale, kote phengyola kay 90% lele e vaksina ano periodi septembri-oktobri 2021 vash akava periodi soske si verver sebepya. O supozipe si kay, ani angluno vala e COVID-19 ko mayi e bersheshko 2020, na but jene e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya infektisale, thay ayeka on na arakhle o vaksinipe sr prioriteti. Palo sah, pe duyto vala (yuli-avgusti 2021), infektipaski skala ko akala komunitetya bayrili, so shay ini kergya kay o manusha te vaksiningyon. Mash maybut, o informacie sikavena kay yekh proaktivuno praktsav kotar o saslarne, volonterya thay yaver inkuadrime riga kola direktisale komunuitetenge vash vaksinipe influingya kay o komuniteti te yaverinel godi thay te vaksiningyon.

Procenti e vaksinime thay bivaksinime jenengo kotar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya

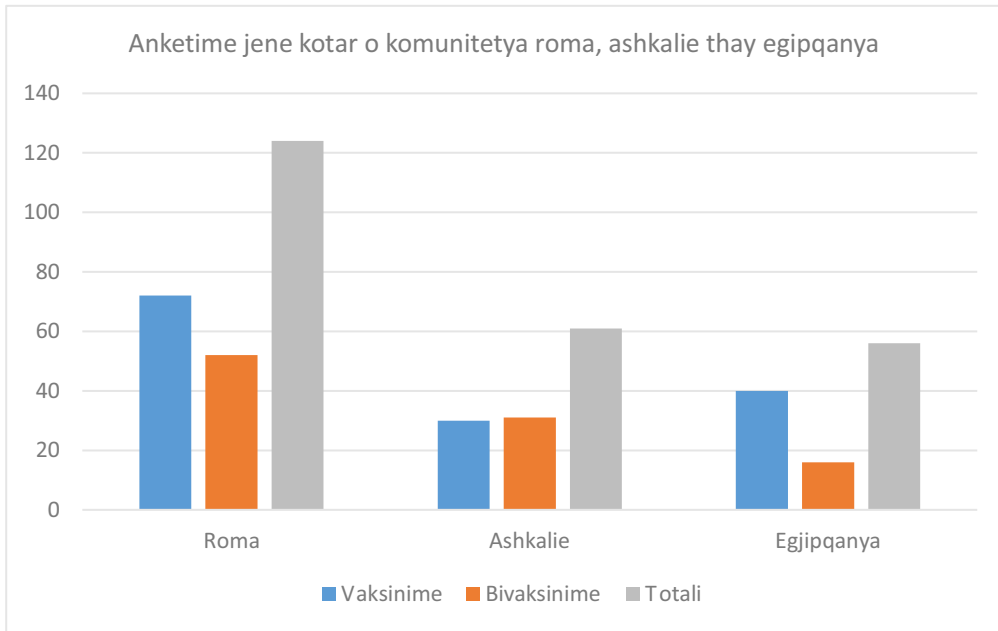
■ Vaksinime 59% ■ Bivaksinime 41% ■ ■

O kedime informacie sugerinena kay na si varesavo mahatno yaveripeani skala e vaksinime jenengo e komunitetengo ani polengi baza: 53% mursha thay 47% juvla.

Procenti e vaksinime jenengo kota ro komuntietya roma, ashkalie thay egipqanya mursha thay juvla

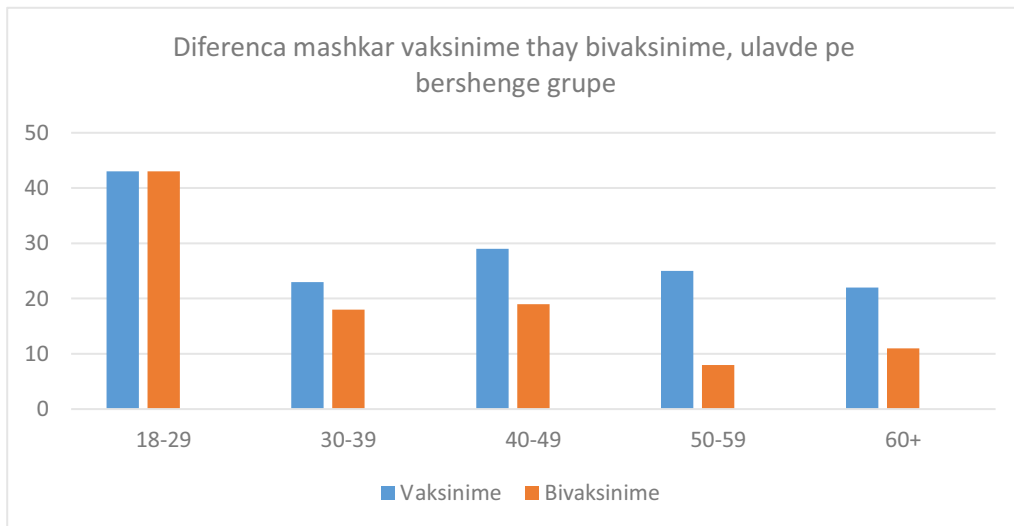

■ Mursha 53% ■ Juvla 47%

E tabela upre sikavela kay 51% e anketime manushengo sine kotar o romano komuniteti, 25% kotar ashkalyuno komuniteti thay 23% kotar egjipqanyuno komuniteti.

Raporti mashkar o vaksinime thay bivaksinime pakyavgyola kay pashe yekh ko ashkalyuno komuniteti; ko egjipqanyuno komuniteti e diferenca si dikhipaski e 72% vaksinime pe komparacia e 28% bivaksinime; thay romano komuniteti sinelen 58% vaksinime thay 42% bivaksinime.

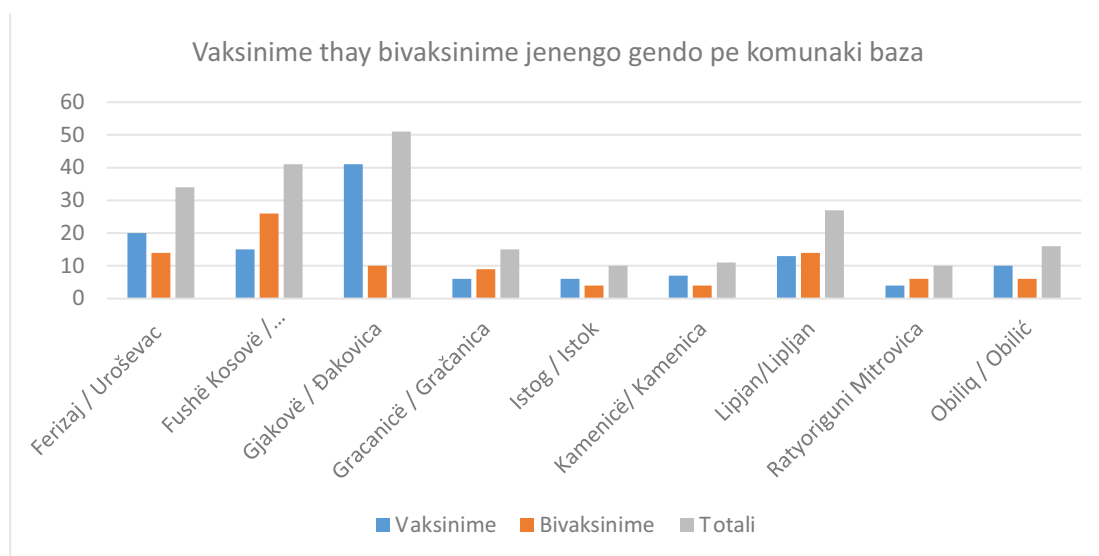

E analiza bazirimi pe bershha sikavela kay kvash e anketime manushengo mangna sine te vaksinigyon sar o sebepi e tromale akcesesko e publikako ani vaksinipaski skema, ji kay yaver kvash sine but darakerdi kotar o na shukar informipe kay e vaksina sinela yekh mikroqipi, shay anela infertiliteti ose shay mudarela manushen andar shov masek ji duy bersh palo vaksinipe.

Vaksinipaski skala bayrola sine bershenca. Misal, bershuni grupa 50-59, vaksinipaski skala sine but uqi. Som norme e uqe vaksinipasko arakhlile vi ki populacia e yaver saslaripaske kondicienca, so shay

pe ayni vaht ovla yekh sebepi vash mayuqi skala e vaksinipasko ko phure generacie pe komparacia e bershuna grupa 18-29 bersha.

E diferenca pe komunengi baza si sar may tele:

Kotar e tabela shay dikhyola kay, kotar 10 evaluime komune, Prizren thay Gjakova silen mayuqi skala e vaksinimie jenengo ktoar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya: Prizren o 77% thay Gjakova 80%. Ferizaj, Obiliq, Kamenica thay Istog pe ayni vaht silen uqo niveli e vaksinipasko pe komparacia e bivaksinima populacia: Ferizaj 59%, Obiliq 63%, Kamenica 64% thay Istog 60%. Fushë Kosova sila mayteluni skala e vaksinie jeengi kotar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya (numay 37%), phiravdi kotar Ratvoriguni Mitrovica thay dhe Graqanica 40% sakoya thay Lipyani 48%.

Sar konkluzia, o informacie sikavena kay skoluipasko niveli e anketime manushengo na sinele varesavo yaveripe pe vaksinipasko niveli.

4.2 Arakhipya ktoar focus grupe

Fokus grupe rezultinde te oven yekh efektivuni metoda vash kedipe e informaciengo ko konteksti e akale evaluipasko. Desar e aprovipasko e informaciengo kola lelile kotar individualune interviste, on dende vi kualitativune detalune informacie vash o darakeripe thay hezitipe phanglo e vaknisipea, sar vi detalimi informacia vash kolektivune initiative phanglo e kerde vaksinaciengo kotar BRO thay politikune partie. O kedime informacie prekal focus grupe ulavdile baziripea pe komune.

4.3 Sherune thavda ani sakoya komuna

4.3.1 Ferizaj/Uroševac

Kotar 42 anketime manusha kola lele ktoor ano evaluipe ano Ferizaj/Uroševac, 34 lele kotor pe individualune interviste thay ohto ko diskusie e focus grupenca. Akale gendostar, 43% sine bi vaksinime, 71% kolendar sine juvla. Pe ayni vaht, 40% e bivaksinme sine talo 30 bersh. O sheruno sebepi e hezitipasko vash vaksinime sine na suhkar informipe kay e vaksina na sine siguruni thay kayanela sine steriliteti, sherunioea akava agorutno. Ini ko sure kana o dadalarya sine vaksinime, on hezitinena sine te inkurainen e qhvoren kay te keren akava sar o sebepi e na suhkar informipasko kola buhlardilo ano social rafin vash steriliteti. Kotar o total gendo e anketime vaksinime jenengo, 70% kerde akava vash te garaven peste thay e yaveren ktoar o virusi, ji kay 30% deklarinde kay lele e vaksina soske manglilo kotar butyako than, fakutleti, vrdako tradipe, sjkola ose restoranti/pazari .

Inisoske 71% e anketime manushengo pretendinde kay sinelen informacia vasg o virusi thay vaksina, o sherune darakeripya sine konfuzipaske thay ververutne. Sar lepardilo pe focus grupa thay pe triangle e intervistenca, BRO-engi buti pe anipe e saslarnengo ano mahale thay deipe e ashutipasko ano registriprekal liste sikavgya kay bayargya o gendo e vaksinime manushengo¹⁵. Akava si mahatno soske yekh kotar o leparde bariere sine pharipe vash te kergyol yekh termini ani platforma e-kosova janipea kay buderi mansuah na sinelen emaili ose umyalo telefoni.

4.3.2 Fushe Kosove/Kosovo Polje

Ani komuna Fushë Kosovë, total 41 anketime manusha lele kotor pe evaluacia, 28 prekal individualune interviste thay 13 ani yekh fokus grupa. Informacienge resursya kola lele vash e vaksina veririnena snie, shrdipea kotar e televizia, socialune medie, familia/amala, thy . BRO Balkan Sunflowers Kosova sar dikhyola khelgya yekh mahatni rola pe informipe e jenengo e komunitetesko prekal olake siklipaske centre kola arakhlona ano mahale: trin anketime manusha deklarinde olen sar informaciako resursi. O diskusie dikhlarde mursha thay juvla. Surprizipaske o gendo e vaksinime manushengo sine teluno pe komparacia e yaver komunenca sar ini lepardilo may angle. Numay yekh anketimi konsideringya loko o registriprekal e platforma e-kosova, ji kay o yaver deklarinde kay o registripre manglapoe sine te ovel vudar pe vudar ano mahale, thay kay manglape te organizaingyon treningya vash te sikaven e manushen sar te registringyon thay kay mobilune vaksinipaske centre musay te temelingyon ko komunitetya vash te lokyaren vaksinipasko procesi.

4.3.3 Gjakovë/Đakovica

Ani Gjakovaki komuna, totalipea lele kotor 52 jene, olendar 45 prekal individualune interviste thay shov ani focus grupa. Pe komparacia e yaver komunenca, 80% e anketime manushengo kotar akaya komuna sine vaksinime.

Informacienge resursya kola lele vash e vaksine kotar o anketime manusha varirinena sine, shrdipea kotar e televizia, socialune medie, familia.amala thay sastipaske institucie, shov anketime manushendar kola lele informacie kotar verver lokalune BRO. pe dskusia e focus grupa, rezultingya kay sine regularune vizite ano komuniteteske mahale ani Gjakova vash te den informacie thay sheya,

¹⁵ Sar lepardilo may upre, akala si kualitativune anekdotikune informacie. Ko akava evaluipe na kedisale kvantitativune informacie vash faktikuno bayripe e vaksinipasko vasy o upre leparde sebepya .

sar vi vash te keren yekh situaciako evaluipe phanglo e vaksinipea thay garavipe mamuy COVID-19 ko mashkar e komuniteteske jenengo.

Kotar 51 anketime manushengo, numay 11 sikavde olengo darakeripe vash o shayutne rigune efektya kola shay angyona ktoar e vaksina, numay shov pakyana sine kay e vaksina sine na siguruni thay numay duy gndinena kay o virusi COVID-19 na si rizikuno. Numay panj anketime manusha konsiderinde kay o registripe vash vaksina prekal e online platforma e-kosova sine loki, ji kay yaver respodipya sine ververutne thay dkhlarina sine rekomandipya kay o registripe kova ovla sine vudar pe vudar, manglaspe sine te organizaingyon treningya vash o manusha te janen sar te registringyon, thay qhivipe e mobilune ekipengo shay lokyarla sine o vaksinipasko procesi.

4.3.4 Gracanicë/Gračanica

Graçanicaki komuna dikhalrgya 20 e anketime manushengo: 15 prekal individualune interviste thay panj prekal focus grupe. Numay 30% e anketime manushengo sine vaksinime. O sheruno hezitipe ani Graçanicaki komuna baziringyola sine pe pakyavipe kay e vaksina sinela mikroqipi. 60% e anketime manushengo deklarinde kerde e vaksina soske rodisalo olendar ani buti ose te khuven ano marketya, ji kay 40% phende kay vaksinisale vash o sebepi e sastipasko.

4.3.5 Istog/Istok

Ani Istogeski komuna, lele tkor totalipea 10 manusha vash evaluipe (shov prekal individualune interviste, thay shtar ano focus grupe). Deser e yaver informipaske dromendar sar si socialune medie, familia/amala, sah o anketime manusha deklarinde kay e televizia sine yekh pakyavipasko resursi e informaciengo vash vaksina mamuy COVID-19. 60 % e anketime manushengo sine vaksinime. Kana vakergyola vash o sebepya e vaksinake leipasko, 30% deklarinde vaksinako efektiviteti direkt garavipe mamuy COVID-19, ji kay 20% sikavde yekh may generaluno pratsav, phenipea kay lele ola soske snie shukar vash olengo sastipe. Pe komparacia e Kamenica, numay trin anketime deklarinde kay e platforma online e-kosova sine loki vash te vastingyol, ji kay duy anketime rekomandinde o regulipe e mobilune uniengo vash vaksinipe kay te qhvgyon ano komuniteti. Yekhe yaver anketime manushesko rekomandipe sien te anulingyol terminesko definipe ano itnerneti thay savore te len e vaksina bizo varesavo formaliteti.

4.3.6 Kamenicë/Kamenica

11 e anketime manushe ngo lele ktor ano evaluipe ani Kamenica, shov prekal individualune interviste thay panj ano fokus grupe. Efta ktoar 11 sine vaksinime. Musay te lepagyol kay trin vaksinime manusha lele e vaksina ani Serbia, koya, sar si pe diskusie e focus grupengo, sine may hari formalistuni pe komparacia e procesea ani Kosova. Sar si pe anketime manusha, Srbia inkuraingya o vaksinipe deipea e vaksinime manushenge yekh simbolikuni suma e lovengi. O sebepya soeke o anketime manusha decisinde te vaksiningyon sine ververutne personi pe person, pe generali, on konsiderinde kaye vaksina garavela mamuy COVID-19 thay sine efikasuni pe maripe e simptomengo. O sikavde darakeripya kotar o anketime manusha pe ayni vaht sie ververutne, kote 30% sdarana sine vash o rigune efektya thay 30% vash informaciako nanipe. Numay shtar anketime pakyana kay registripasko procesi vash vaksinako leipe prekal e platforma online e-kosova sine loko.

4.3.7 Lipjan/Lipljan

Ani komuna Lipjan, lele kotor 27 anketipaske manusha pe evaluipe, prekal individualune iterviste 17 thay 10 ani focus grupa. Ani focus grupa lele kotor numay mursha. Desar yaver informipaske dromendar sar socialune medie, familia/amala, 10 kotorleyutne deklarinde e televizia sar yekh pakyavipasko resursi kote lena informacie vash vaksinipe mamuy COVID-19. Kotar 27 anketime manusha numay 13 konfirminde kay sine vaksinime. O registripe vash vaksinako leipe prekal e platforma online e-kosova konsiderisalo te ovel loko numay vash duy anketime jene, jikay trin olendar rekomandinde organiipe e mobilune uniengo te keren vaksinipe ano mahale. Triny aver sikavde o mangipe vash ashutipe vash registripe online prekal terne komuniteteske jene kola shay ashutinena e yaveren.

4.3.8 Ratyoriguni Mitrovica

Ani RATyoriguna Mitrovicaki komuna, ano evaluipe lele kotor 24 anketime manusha (10 ko individualune interviste thay 14 ano focus grupe), 46% kolendar sine vaksinime. 80% e anketime jenengo phende kay na sinelen informacia vash o virusi thay vaksina. Sar ko yaver komune, ini ani Ratyoriguni Mitrovica, o manusha shrdinde te vaksininyon ko septembri e bershesko 2021. Kana puqlile vash o sebepi, on phende kay o gendo e infektive manushengo thay e skala bayrola. Yaver sebepya vash vaksinako leipe dikhlarena o mangipe vash vaksinipe vash khuvipe ano Centro vash Socialun Shukaripe, vash o fakti kay komunitetesko phiravno sine vaksinimo resipea kay o manusha ano komuniteti te len e pakiv ano pricesi thay soske o vaksinipe sine organizimo kolektivipea, so kergya odova may akcesuno. Pe ayni vaht musay te lepargyol kay ko interviste, buderi rima, ashkalie thay egipqanya rodinde kay te registrinyon vash vaksina, so konfirmingya yekh bayardo dizunengo gojaveripe ani komuna vash vaksinipe. Sheruno hezitipe vash ten a vaksininyon sine e dar kotar o meripe andar shov masek kotar kava. Sah o anketime manusha phende kay na sinelen pharipe te akcesinen pe vaksinipe palo so sine organizimo kotar o BRO thay aktivistya.

4.3.9 Obiliq/Obilić

Ani akaya komuna, 16 manusha lele kotor pe individualune interviste thay shtar ani fokus grupa. Kotar 20 anketime manusha, 60% sine vaksinime. Bivaksinime anketime manusha pakyana sine kay nashti qalavgyona kotar o virusi, soske adikerena shukar higiyena, generalipea sine pe shukar kondicia ose sine e komunitetestar roma, ashkalie thay egipqanya. Kvashe e anketime manushendar gndinena kay manglape sine yaveripe kana si o alav vash vaksinipasko procesi. Sah anketime vaksinime manusha lele e vaksina ko familiako centro ano Obiliq thay deklarinde kay o procesi sine loko palo so na sine manglo te registrinyon thay te rezervinen termini. Kana puqlile vash o sebepya soske vaksinisale, 40% respodinde kay savore lena vaksina, odoleske vi on pashile buderi manushenge, ji kay 20% respodinde kay vaksinsale vash te garaven peste thay yaveren. Hezitipe vash vaksinako leipe bazirinyola sine pe dezinformacia vash steriliteti, mikroqipi thay meripe.

4.3.10 Prizren

Ini soske pe shrd manglape sine te dikhlagyon 40 manusha pe evaluipe ani Prizrenoski komuna, numay 30 akceptinde te len kotor (26 prekal individualune interviste thay shtar ani focus grupa). Odola kola hezitinena sine te len kotor pakyana sine kay yekh politikuni partia sine hari inkuadrimi ano interviste, kolenca on na mangle te lenpe. Numay 20% e anketime manushengo na sine vaksinime, e sherune sebepea kay na sine siguruni thay ni obligativuni. 80% e anketime manushengo kola sine vaksinime deklarinde kay sine shukar informime vash e vaksina akava shay ovla vash o fakti kaye lokaluni radio stanica Romano Avazo sinela misafiren saslarnen, sevalutne kotar Sastipasko Departamenti thay psihologya sar kharde ano radiofonikune emisie vash te vakeren vash o virusi thay vaksina.

5. Konkluzie thay rekomandipya

5.1 Konkluzie

Tele hramime konkluzie shay te ikalgyon baziripea pe kedime informacie thay si mothavde ko akava raporti:

- Vaksinipaske planya gatisarde kotar centralune institucie na lele pe dikhipe o specialune bajakya thay planya sar te reselpe thay te delpe akcesi pe vaksinipe vash o vulnerabilune grupe sar roma, ashkalie thay egipqanya.;
- Vazdipe e godinipasko vash o mahatnipe e vaksinipasko mamuy COVID-19 mashkar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya bayrilo numay pe duyto vala e COVID-19 (yuli-avgusti 2021) kana o gendo e infeksiengo thay meripaski skala resla o eksponcialiteti andar o komuniteti;
- Nanipe e aksesko pe elektronikune sheya thay pharipe pe akcesi pe registripaski platforma e-kosova kreiringya yekh umlavipe mashkaro komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya kotar o ashutipe e BRO-engu, komuniteteske politikune partie, komuniteteske volonterya thy;
- Na shukar informipe vash vaksina mamuy COVID-19 ano komuniteti buhlardili thay sherunipea ikaldili kotar o socialune medie. Palo sah, kampanyenge misala kola sine personalizime thay buhlarde ko komunake mahale tiknarde o hendeko thay e dezinformacia thay lokyarde o bariere thay akcesi pe vaksine;
- E platforma e online registripasko vash vaksinipe sikavena yekh pharipe vash o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya, maybut vash odola kola na janena te drabaren thay hraminen thay odola vash kolenge e platforma e-kosova na sine loki vash vastipe.;
- Polyengi thay edukipasko niveli na sinele nisavo yaveripe pe decisia vash te vaksiningyon vay na, thay ko vaksinipaske norme ano komuniteti;
- Phiripe thay akcesi ko vaksinipaske thana sine phare, maybut vash o mahale kola sine dur vaksinipaske thanendar, sar vi vash o phure, manusha e limitime shaipyenca thay manusha kola sinelen varesavo nasvalipe.

5.2 Rekomandipya

Raporti vash evaluipe e nvaksinipaske nivelesko mamuy COVID-19 mashkar o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya; akcesi, informacia, hezitipe thay bariere, dela o tle hramime rekomandipya :

- Leipea pe dikhipe kay o roma, ashkalie thay egipqanya si KOsovake dizune thay kerena yekh procenti e Kosovaka polulaciako, pandemikune situacie rodene yekh yekhipasko akcesi bazirimi pe manushikane hakaya direkt akala vulnerabilune komunitetya. O kedime informacie prekal akava evaluipe sugerinena kay o komunitetya roma, ashkalie thay egipqanya silen mangipe vash specifikuno akcesi pe vaksinipasko treteripe. Phenipea ayeka, ji kay o phure, manusha limitime shaipyenca thay kronikune nasvalipea konsideringyona e special treteripea, sine but hari pose ni hari tentipe kotar celtralune thay lokalune institucie vash te pasharen olenge akcie ose politike direkto o roma, ashkalie thay egipqanya;
- O pasharde akcie thay kampanye bazirime pe komuniteti e kotorleipea e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya musay te lelone pe konsideripe kotar lokalune thay centralune sastipaske insitucie kana pe avipe gatisargyona politike sar planya vash likvidipe e virusesko COVID-19. Akava rekomandipe alo kota ro anketime e komunitetengo ko interviste thay ko focus grupe, thay konsirmisalo pe ayni vaht kay vaksinipaska skalako bayripe mashkar

komuniteteske jene palo akcie pe baza e komuniteteski orghanizime kotar BRO, volonterya thay aktivistya thay phiravne sinelen influenza ano komuniteti;

- Informacieng yaveripaske sesie ano komuniteti musay te organizingyon thay te adikergyon ano mahale e romenca, ashkalienca thay egipqanyenca kana ayeka sastipaske krizake situacie sikavgyona ano than. E dendi informacia kotar os aslarne thay yaver sastipaske profesionistya si krucialuni vash leipe e yekhe decisiako informimo phanglo e sastipea e individesko thay komunitetesko mashkar o vulnerabilune grupe. Ini soske yekh konsiderimo gendo e anketime manushengo pretendinde kay may angle sine hezitime vash vaksinipe, on autorizisale thay lele yekh pozitivuni decisia ali yekh diskusia e yekhe saslarnea ose sastipaske profesionistea;
- Harne vahtune mobilune thana manglape te kreiringyon ano mahale ekomunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya yekhe buhlaripaske planea, informaciengo yaveripe andar o komuniteti thay janglaripe vash o puqipya kola phangyona pandemia thay vaksinipea. Akala vaksinipaske thana shay te den relevantuni thay pakyavipaski informacia phanglo e vaksina thay vaksinipea, sar vi te ofertinen registripe ano than;
- KOMuniteteske politkune partiengo dikhlaripe ko vaksinipasko procesi musay te limitingyol ano limiti kana olengi buti na pharakerla e buti e saslaripaske profesinistengi thay na dela yekh politikuni konotacia vaksinipaske so si yekh humanitaruno puqipe. Ini soske shay sine kerde varesavo yaveripe ko disave thana, imunizipe musay te aqhol pe vasta e sastipaske profesionistengo vash te cidingyol sasavo qhelalo halovipe e sastipaske puqipea, thay pe ayni vaht te eliminyol o shaibe e vastipasko e komuniteteske jenengo vash politkune benefitya ko vahti e pandemiako.

Aneksya

Aneksi 1 – Interviste e jenenca e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya

Gn	Data	Komuna	Gn e intervistengo
1	09.10.2021	Ferizaj/Uroševac	34
2	26.10.2021	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	28
3	30.10.2021	Gjakovë/Đakovica	45
4	18.10.2021	Graçanicë/Gračanica	15
5	23.10.2021	Istog/Istok	6
6	16.10.2021	Kamenicë/Kamenica	6
7	27.10.2021	Lipjan/Lipljan	17
8	10.10.2021	Ratyoriguni Mitrovica	10
9	20.10.2021	Obiliq/Obilić	16
10	23.10.2021	Prizren	26
	Total		203

Aneksi 2 - Fokus grupe e jenenca e komunitetengo roma, ashkalie thay egipqanya

Gn	Data	Komuna	Gn e kotorleyutnengo ano focus grupa
1	04.10.2021	Ferizaj/Uroševac	8
2	26.20.2021	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	13
3	30.10.2021	Gjakovë/Đakovica	6
4	19.10.2021	Graçanicë/Gračanica	5
5	23.10.2021	Istog/Istok	4
6	29.10.2021	Kamenicë/Kamenica	5
7	27.10.2021	Lipjan/Lipljan	10
08	08.10.2021	Ratyoriguni Mitrovica	14
9	21.10.2021	Obiliq/Obilić	4
10	22.10.2021	Prizren	4
	Total		73

Aneksi 3 – Komune kola lele ktor pe evaluipe

Gn	Komuna
1	Ferizaj/Uroševac
2	Fushë Kosovë/Kosovo Polje
3	Gjakovë/Đakovica
4	Graçanicë/Gračanica
5	Istog/Istok
6	Kamenicë/Kamenica
7	Lipjan/Lipljan
8	Ratyoriguni Mitrovica
9	Obiliq/Obilić
10	Prizren

Anketa phanglo e situacia kreirimi kotar COVID-19, vaksinacia thay informipe

Anketako kodi _____

Anav thay anglo anav e respondentesko _____

Respondentesko telefoni _____

Co-Funded
by the European Union

COUNCIL OF EUROPE

Co-Funded and implemented
by the Council of Europe

KOTOR 1: SOCIODEMOGRAFIKUNE INFORMACIE

1. Gav/Diz: _____

2. Komuna: _____

3. Bersh: 18-29 ___ 30-39 ___ 40-49 ___ 50-51 ___ 60+ ___

4. Yeri: Mursh ___ Juvli ___

5. Komuniteti: Rom ___ Ashkalia ___ Egipqani ___

6. Edukipe: Nisavo ___ Primaruno ___ Mashkaruno ___ Universiteti ___

7. Profesia
 1. Medicina _____
 2. Edukipe _____
 3. Siguripe & Garavipe _____
 4. Industria & Produkcia _____
 5. Konstrukcia _____
 6. Menajmenti & Administracia _____
 7. Servisya _____
 8. Student/a _____
 9. Pensioneri _____
 10. Unemployed _____

8. Kobar jene si ani tumari pashi familia (jivdinena ano yekh kher) _____

KOTOR 2: MEDIKALUNI SITUACIA

1. Diabeti _____
2. Uqo rat _____
3. Pharipe pe duholeipe _____
4. Bubregesko nasvalipe _____
5. Vilesko nasvalipe _____
6. Kanceri _____
7. Special mangipya _____
8. Yaver (specifikinen) _____

KOTOR 3: INFORMACIA

1. Kote sherunipea informingyona vash sastipasko puqipe (vaksinacia, kontrole, thy) (alosaren o opcie)
 - a. Amalipe/familia
 - b. Sastipaske institucie
 - c. Religiune institucie (Imami, thy.)
 - d. Politikune partie ose komunitteske liderya
 - e. Siklipaske centre
 - f. TV
 - g. Social medie (Facebook, thy.)
 - h. Yaver (specifikinen) _____
2. Sar informisalen vash o korona virusi COVID-19?

3. Sar informisalen vash e vaksinacia mamuy COVID-19?

4. Savi informacia lele vash vaksina thay vaksinacia?

KOTOR 4. LEKANIPE VASH VAKSINIPE

5. Siyen vaksinime? VA ____ NA ____

6. Soske decisingyen te vaksiningyon? (*vash respondentia kola phende VA pe puqipe 5*)

7. Situmen, ose sinetumen varesavo puqipe/undripe vash vaksina mamuy COVID-19?

1. Nanipe e informaciako VA

NA

2. Rigune efektya VA

NA

3. Na siguruni VA

NA

4. Na efektivuni VA

NA

5. COVID-19 na si rizikuno VA

NA

6. Dar kotar inekcie VA

NA

7. generalipea kontrinava o vaksine VA

NA

8. Religiake sebepya VA

NA

9. Yaver sebepya (specifikinen) _____

KOTOR 5. AKCESI PE VAKSINACIA

Vash odola kola si vaksinime:

1. Sar sine o procesi e registripasko vash termini vash vaksinipe?
 - a. Loko _____
 - b. Komplikimo _____

2. Kola sine o pharipya kola dikhlen pe registripe vash teermini?

3. Regstrisalen kokore ose daykhi ashutingya tumen?
 - a. Kokoro _____
 - b. Ashutipea _____ Ko ashutingya tumen you? _____

4. Sar regstrisalen vash vaksinipe?
 - a. Personal telefoni / kompyuteri _____
 - b. Yaverengo telefoni/kompyuteri _____ Kasko? _____
 - c. Yaver (specifikinen) _____

5. Sine o vaksinipe individualuno vay prekal kolektivuno organizipe?
 - a. Individualuno _____
 - b. Kolektivuno _____
 - i. Ko organizingya:
 - a. Sastipaski institucia (ko?) _____
 - b. BRO _____
 - c. Politikuni partia _____
 - d. Yaver (specifikinen) _____

KOTOR 6. SAR MUSAY VAKSINIPASKO PROCESI TE ORGANIZINGYOL ANO MAHALE KOTE JIVDINENA O KOMUNITETYA

So gndinena, sar manglape te organizinyol o teluno procesi?

1. Informipe

2. Bayaripe e vaksinime gendosko andar o komunitetya

3. Registripe vash vaksina

ROMACTED

*Promoting good governance
and Roma empowerment
at local level*

ROM

The Council of Europe is the continent's leading human rights organisation. It comprises 47 member states, including all members of the European Union. All Council of Europe member states have signed up to the European Convention on Human Rights, a treaty designed to protect human rights, democracy and the rule of law. The European Court of Human Rights oversees the implementation of the Convention in the member states.

www.coe.int

The member states of the European Union have decided to link together their know-how, resources and destinies. Together, they have built a zone of stability, democracy and sustainable development whilst maintaining cultural diversity, tolerance and individual freedoms. The European Union is committed to sharing its achievements and its values with countries and peoples beyond its borders.

[http:// europa.eu](http://europa.eu)

Co-Funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Co-Funded and implemented
by the Council of Europe